

ՆՇԼԼԻ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավախորհրդատվական ծառայության փորձագիտական վերլուծական բաժնի առաջատար մասնագետ

«ՕՐԵՆՔԻ ՈՐԱԿ» ԵԶՐՈՒՅԹԻ ՏԵՍԱ-ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Օրենքների դերի ու նշանակության մասին խոսել են դեռևս անտիկ փիլիսոփաները. Ցիցերոնն ասել է. «Օրենքները ստեղծվել են մարդկանց բարօրության համար»: Օրենքների նպատակն է կանոնակարգել հասարակական հարաբերությունները և ապահովել հասարակության անդամների փոխհամաձայնությունը: Օրենքների առջև դրված նպատակներին հասնել կարելի է միայն այն դեպքում, երբ առկա են իրավական կարգավորման արդյունավետությունը ապահովող գործոնները՝ որակյալ օրենքներ, իրավակիրառման կանոնների ապահովում, բարձր իրավագիտակցություն և իրավական մշակույթ: Իրավական կարգավորման արդյունավետության առաջին և գլխավոր նախապայմանը որակյալ օրենքների ընդունումն է: Ի՞նչ ասել է «որակյալ օրենքներ», ի՞նչ կատեգորիայով է բնութագրվում օրենքի որակյալ կամ անորակ լինելը, որոնք են այն չափանիշները, որոնցով որոշվում է օրենքի որակյալ կամ անորակ լինելը: Առանց առաջադրված հարցադրումների պատասխանների հնարավոր չէ որևէ պատկերացում կազմել և առավել ևս՝ ընդունել որակյալ օրենքներ: Վերոշարադրյալ բոլոր հարցադրումները վերաբերում են «օրենքի որակ» կատեգորիային: Չնայած իրավական կարգավորման արդյունավետության առաջնային պայմանը օրենքի որակն է, այնուհանդերձ մասնագիտական գրականության մեջ «օրենքի որակ» եզրույթը գրեթե չի քննարկվել, առկա ուսումնասիրություններն էլ շատ մակերեսային են և ոչ ամբողջական: Հիմնախնդիրը կայանում է նրանում, որ մասնագետների կողմից «օրենքի որակ» և «օրենքի արդյունավետություն» կատեգորիաները նույնացվում են և ընկալվում որպես հոմանիշներ, մինչդեռ «օրենքի որակ»-ը ինքնուրույն բովանդակություն ունեցող կատեգորիա է, որը բազմակողմանի ուսումնասիրության կարիք ունի:

«Օրենքի որակ» եզրույթի բովանդակությունը

հասկանալու և «օրենքի արդյունավետություն» եզրույթից այն տարանջատելու համար անհրաժեշտ է նախ պարզել, թե ինչ ասել է «որակ» և ինչ ասել է «արդյունավետություն»:

Որպես փիլիսոփայական կատեգորիա «որակը» հանդիսանում է օբյեկտի որոշակիության արտահայտումը: Որակը առաջին հերթին գոյի հետ նույնացող որոշակիությունն է, այնպես, որ ինչ-որ բանը դադարում է լինել հենց այդ, երբ կորցնում է իր որակը¹: Առանց որոշակիության չկա նաև բովանդակություն: Որակի շնորհիվ օբյեկտը ձեռք է բերում որոշակիություն և կայունություն: Փիլիսոփայական գիտության մեջ որակ կատեգորիան բացահայտվում է «հատկություն» կատեգորիայի միջոցով; Յուրաքանչյուր օբյեկտ օժտված է բազմաթիվ հատկություններով. այդ հատկությունների ամբողջությունն էլ հանդիսանում է այդ օբյեկտի որակը: Որակը օբյեկտի այնպիսի որոշակիությունն է, որը բնորոշում է այն որպես այդպիսին: Որակ ասելով հասկանում ենք օբյեկտի ինտեգրալ, ամբողջական բնութագրումը այլ օբյեկտների հետ դրա կապի և հարաբերությունների համակարգում²:

Որպես փիլիսոփայական կատեգորիա որակը չունի գնահատողական բնույթ, այս առումով այն չեզոք է, մինչդեռ կիրառական գիտություններում այն ձեռք է բերում գնահատողական բնույթ և ընկալվում որպես պատշաճ կամ ոչ պատշաճ որակ, բարձր, ցածր որակ, լավ, վատ որակ: Ինչպես արդարացիորեն նշում է Վ. Ի. Պանիտոնը՝ կիրառական գիտություններում որակը հաճախ ընկալվում է որպես օբյեկտի լավը լինելը³: Չնայած «որակ» կատեգորիայի մեկնաբանությունները տարբերվում են փիլիսոփայական և կիրառական գիտություններում, այնուհանդերձ դրանք չեն հակասում միմյանց: «Որակ» կատեգորիայի մեկնաբանությունը կիրառական գիտություններում հիմնվում է փիլիսոփայական գիտության մեկնաբանու-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

թյան վրա: Կիրառական գիտությունների կողմից «որակ» կատեգորիան գնահատողական բնույթով օժտելը պատահական չէ, քանի որ այս գիտությունների կարևորագույն խնդիրներից է գիտական հիմնավորված մեթոդոլոգիական հիմքեր մշակելը այս կամ այն օբյեկտի որակը գնահատելու համար: «Որակ» կատեգորիան ձեռք է բերում գնահատողական բնույթ նաև իրավական ուսումնասիրությունների ժամանակ:

«Արդյունավետություն» եզրույթն առաջին անգամ կիրառվել է տնտեսագիտության ոլորտում: Տնտեսական արդյունավետության որոշման հիմնախնդիրը պատմական բոլոր ժամանակահատվածներում եղել է արդիական հիմնախնդիր: Այս ոլորտում, սակայն, արդյունավետությունը գրեթե համընկնում է խնայողության հետ՝ առավել բարձր նպատակի հասնելը հնարավորինս քիչ ծախսերով: Եզրույթի կիրառելիության ոլորտների ընդլայնումը առաջացրեց վերջինիս բովանդակության ընդհանրացման անհարժեշտություն:

Մասնագիտական գրականության մեջ չկա միասնական մոտեցում իրավական նորմի կամ օրենքի արդյունավետության հասկացության վերաբերյալ: Սկզբնապես օրենքի արդյունավետություն (էֆֆեկտիվություն) եզրույթն ընկալվում էր որպես հիմնավորվածություն, ճշտություն, օպտիմալություն, իրավական նորմի համապատասխանությունը հասարակական կյանքի պահանջմունքներին, իրավական նորմում վարքագծի լավագույն տարբերակի ամրագրում: Հետագայում այս մոտեցումը վերանայվեց և ի հայտ եկան իրարամերժ բազում կարծիքներ: Մ.Ն. Անդրյուշենկոն գտնում է, որ արդյունավետությունը նախապես սահմանված նպատակի իրագործման հնարավորության չափն է: Ըստ նրա՝ արդյունավետությունը հանդես է գալիս որպես հնարավորության չափ, խոսքը այստեղ մարդու համար առավել նպատակահարմար նպատակի իրագործման հնարավորության չափն է⁴: Այլ խոսքերով՝ արդյունավետությունը հանդես է գալիս որպես նպատակի և տեսական հնարավորության հարաբերակցության քանակական բնութագրիչ:

Ըստ Շարգորոդսկու՝ էֆֆեկտիվությունը վերացական հասկացություն է, որը նշանակում է միայն կիրառվող միջոցի հնարավորությունը նպաստելու սահմանված նպատակի ռեալիզացմանը: Նա մերժում էր քննարկվող կատեգորիայի գնահատողական նշանակությունը⁵:

Ս.Ն. Սամոշենկոն, Բ.Ի. Նիկիկիտինսկին, Ա.Բ Վենգորովը հանդես եկան մեկ այլ մոտեցմամբ: Նրանք մատնանշեցին արդյունավետության և արդյունքայնության անխզելի կապը: Այս հեղինակները որպես իրավական նորմերի գործողության համակարգված, կոմպլեքսային ցուցանիշ դիտարկում են դրանց օպտիմալությունը: Օպտիմալության բաղկացուցիչներն են օգտակարությունը, խնայողությունը, և իրավական նորմերի սոցիալական արժեքը: Հեղինակների կողմից իրավական նորմերի արդյունավետությունը դիտարկվում է որպես իրավական նորմերի նպատակի և արդյունքի հարաբերակցություն⁶: Վերջիններս նշում են, որ «էֆֆեկտ» տերմինը օգտագործվում է որպես արդյունք, ինչ-որ բանի հետևանք: Սակայն, օրենքի արդյունավետությունը ոչ թե պարզապես օրենքի գործողության արդյունքն է՝ որպես այդպիսին, այլ այն արդյունքը, որն առավելապես մոտ է օրենքի ընդունման ժամանակ դրա հիմքում դրված նպատակին, հետևապես օրենքի արդյունավետությունը իրավական նորմերի գործողության արդյունքի և դրանց ընդունման նպատակի հարաբերակցությունն է: Այս մոտեցումը կիսում են նաև պրոֆեսորներ Ն.Մատուզովան և Ա.Մալկոն: Այս հեղինակները նշում են, որ իրավական կարգավորման արդյունավետությունը դա իրավական կարգավորման նպատակի և արդյունքի հարաբերակցությունն է⁷:

«Էֆֆեկտիվ» եզրույթը ծագում է լատիներեն effectus (գործողություն) բառից, և քարգմանաբար նշանակում է գործող, անհրաժեշտ ազդեցություն թողնող, անհրաժեշտ հետևանքների հանգեցնող: Այս դեպքում ենթադրվում է ոչ թե ցանկացած արդյունք, այլ միայն այնպիսին, որը տվյալ պայմաններում հանդիսանում է լավագույնը, օպտիմալը: Դա էլ, ըստ էության, այն արդյունքն է, որը նույնանում է նախապես սահմանված նպատակի հետ: Այս կարծիքը այսօր կիսում են մասնագետների մեծամասնությունը: Այսպիսով, օրենքի արդյունավետությունը ոչ թե իրավական նորմերի ներքին հատկություն է, այլ դրանց գործողության հատկանիշ, որն արտահայտվում է հասարակական հարաբերությունների վրա ներազդելով: Որպես իրավական նորմերի արդյունավետության չափանիշ ծառայում են այն նպատակները, որոնք իրագործելու համար ընդունվել են այդ օրենքները:

Անվիճելի է, որ ցանկալի արդյունքի կարելի

www.lawinstitute.am

է հասնել միայն այն դեպքում, երբ օրենքը բավարարում է որոշակի պահանջների՝ թե՛ բովանդակային, թե՛ ձևական. այդ պահանջների ամբողջությունն էլ հենց հանդես է գալիս որպես օրենքի որակ: Օրենքի նշված հատկանիշները պայմանավորված են օրենքի՝ որպես հասարակական հարաբերությունների հիմնական աղբյուրի ներքին հատկություններով:

Փաստորեն, օրենքի արդյունավետությունը օրենքի առջև դրված նպատակների և օրենքի գործողության արդյունքների հարաբերակցությունն է, մինչդեռ օրենքի որակը օրենքի ներքին՝ բովանդակային և ձևական հատկանիշների ամբողջությունն է:

Այսպիսով, վերոգրյալը վկայում է, որ «օրենքի որակ» և «օրենքի արդյունավետություն» եզրույթները արմատապես տարբերվում են: Վերջիններս գտնվում են տարբեր հարթությունների վրա և ունեն տարբեր սկզբնաղբյուրներ: Օրենքի որակը օրենքի ներքին հատկություն է, ծնվում է իրավաստեղծագործության ընթացքում, օրենքի հատկությունների ամբողջությունն է, մինչդեռ արդյունավետությունը օրենքի արտաքին հատկություն է, ծնվում է օրենքի արտաքին գործողության արդյունքում՝ իրավակիրառման պրոցեսում, հետևաբար պահանջում է նաև իրավակիրառման կատարելություն: Օրենքի արդյունավետությունն առաջանում է հասարակական հարաբերությունների վրա ներազդելու հետևանքով և հանդիսանում է այդ ներազդեցության համար գնահատողական կատեգորիա:

Քննարկվող երկու կատեգորիաները գտնվում են սերտ կապի մեջ, բայց երբեք չեն նույնանում:

Ուշադրության է արժանի նաև օրենքի որակի սահմանի հիմնախնդիրը. այս հարցը մասնագիտական գրականության մեջ ևս չի քննարկվել:

Անենք մի քանի հարցադրում՝

• *n*^oրտեղից է սկսվում և որտեղ ավարտվում օրենքի որակը կազմող հատկանիշների ձևավորումը,

• արդյո՞ք այդ հատկանիշների ձևավորման գործընթացը ընդգրկում է նաև իրավակիրառումը,

• իրավական կարգավորման արդյունավետության համար պատասխանատու է միայն օրենքի որակը՞, թե դերակատարում ունեն նաև այլ գործոններ,

• հնարավո՞ր է արդյոք ոչ արդյունավետ իրավական կարգավորում որակյալ օրենքի պայմաններում:

Վերոնշյալ հարցադրումներին որոշակիորեն անդրադարձել է Վ. Լազարը: Նա նշում է, որ պրակտիկայում «որակյալ է» համարվում այն օրենքը, որը կիրառվում է, հակառակ դեպքում այն կմնա թղթի վրա: Եթե օրենքն ընդունվում է, այն պետք է կիրառվի: Նա բացահայտորեն հայտարարում է, որ եթե օրենքը նույնիսկ ամբողջությամբ համապատասխանում է իրավունքի գաղափարներին, սակայն չի կիրառվում, այն որակյալ համարվել չի կարող⁸: Իր այս մոտեցմամբ Լազարը, ըստ էության, արհեստականորեն ընդլայնում է օրենքի որակի սահմանները՝ վերջինիս բովանդակությունը կազմող հատկանիշների մեջ ընդգրկելով նաև օրենքի գործողությունը, որը վերաբերում է իրավակիրառմանը, ավելին՝ օրենքի որակով է, ըստ նրա, *բացառապես* պայմանավորված իրավակիրառման ինչպես իրականացումը, այնպես էլ արդյունավետությունը: Նա, փաստորեն, բացառում է ոչ արդյունավետ իրավական կարգավորման պարագայում որակյալ օրենքի գոյության հնարավորությունը:

Իրականում իրավակիրառումը և վերջինիս արդյունավետությունը պայմանավորված են մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ գործոններով, որոնք վերաբերում են ինչպես բուն օրենքին, այնպես էլ օրենքի կենսագործմանը:

Հասարակական կյանքի տարբեր կողմերի հետ իրավական նորմերի կապի բնույթն է որոշում այն պայմանները, որոնք ապահովում են դրա գործունեության արդյունավետությունը: Այդ պայմանները կարելի է դասակարգել՝ հիմք ընդունելով իրավունքի գործունեության կառուցակարգի տարրերը: Այս տեսանկյունից իրավական նորմերի արդյունավետության պայմանները դասակարգվում են երեք խմբի՝ իրավական նորմին վերաբերող պայմաններ, իրավակիրառմանը վերաբերող պայմաններ, հասարակության իրավագիտակցությանը վերաբերող պայմաններ: Քննարկենք նշված պայմանները առանձին-առանձին:

Իրավական նորմին վերաբերող պայմաններ: Իրավական նորմին վերաբերող պայմաններն են միայն կազմում օրենքի որակը: Այս պայմանն ապահովելու համար անհրաժեշտ է նախապատրաստել և ընդունել այնպիսի նորմեր, որոնք կլինեն

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

գիտականորեն հիմնավորված, կհամապատասխանեն հասարակական կյանքի պահանջներին, օրենսդրության զարգացման հիմնական ուղղություններին և կբավարարեն օրենքի որակի մյուս բոլոր պահանջները: Հարց է ծագում՝ ում⁹ կողմից են սահմանվում այդ պահանջները: Օրենքի որակը կազմող հատկանիշները ձևավորվում են ինչպես պրակտիկայի, այնպես էլ իրավագիտության կողմից:

Իրավակիրառ գործունեությանը վերաբերող պայմաններ: Նույնիսկ ամենակատարյալ օրենքը երբեք չի կիրառվի կամ կունենա ոչ արդյունավետ կիրառում, եթե իրավակիրառ պրակտիկան չի համապատասխանում օրենքի պահանջներին: Իրավակիրառումը բարդ գործընթաց է, կազմված բազմաթիվ կապերից, հարաբերություններից, հետևաբար իրավակիրառման կատարելության ապահովումը ևս բարդ խնդիր է, պահանջում է մեծ ջանքեր: Իրավաստեղծագործության կատարելությունը և իրավակիրառ գործունեության կատարելությունը սերտորեն կապված են. հանդես են գալիս որպես երկու փոխկապակցված տարրերի մոդել՝ տրամաբանական և դինամիկ: Իրաստեղծագործության արդյունքում ծնվող օրենքը իրավակիրառ մարմինների համար հանդես է գալիս որպես գործունեության մոդել, սակայն, ինչպես արդեն նշվեց, իրավակիրառումը բարդ գործընթաց է, իրականացվում է անհատների կողմից և գերծ չէ սուբյեկտիվիզմից, հետևաբար հնարավոր են օրենքի կիրառման սխալներ, իրավական նորմի արհեստածին, չհիմնավորված փոփոխություններ, հնարավոր է նույնիսկ՝ նորմը ընդհանրապես չկիրառվի սուբյեկտիվ հանգամանքներից ելնելով. իրավակիրառ ակտերի անկատարությունը նույնպես կարող է հանգեցնել իրավական կարգավորման արդյունավետության նվազեցմանը:

Իրավական կարգավորման արդյունավետությունը պայմանավորված է թե՛ իրավաստեղծագործության, թե՛ իրավակիրառման կատարելության մակարդակից: Այս երկու ինստիտուտները անխզելի կապի մեջ են գտնվում: Մակնո տեղին է նշում, որ իրավաստեղծագործությունը առանց իրավակիրառման կվերածվի ֆորմալիզմի, իսկ իրավակիրառումը առանց իրավաստեղծագործության՝ քաոսի⁹:

Իրավագիտակցությանը վերաբերող պայմաններ: Իրավագիտակցությունը գաղափարների,

հայացքների, պատկերացումների, հույզերի գիտելիքների ամբողջություն է, որոնք արտահայտում են անհատի և հասարակության վերաբերմունքը իրավունքի և իրավական երևույթների նկատմամբ¹⁰: Այս պայմանները ներառում են նաև այնպիսի ցուցանիշներ, ինչպիսիք են օրենքների մասին իրազեկվածությունը, հասարակության կողմից հավանության արժանանալը: Որքան ավելի է հասարակությունը տեղյակ լինում օրենքների մասին, այնքան ավելի մեծ է հավանականությունը, որ օրենքը կկիրառվի վերջինիս կատարյալ լինելու դեպքում: Իրավագիտակցության մակարդակը կարող է գնահատվել տարբեր մակարդակներում՝ հասարակության, խմբակային, անհատական, հետևաբար իրավական նորմի արդյունավետությունը նույնպես կարող է գնահատվել նշված տարբեր մակարդակներում:

Քննարկված պայմանները սերտորեն փոխկապակցված են: Անորակ օրենքը չի արժանանա հասարակության հավանությանը, միևնույն ժամանակ ամենակատարյալ օրենքը կարող է հավասարվել զրոյի ցածր իրավագիտակցության պայմաններում: Ավելին՝ այս համատեքստում պետք է խոսել ոչ միայն իրավագիտակցության, այլ նաև իրավական մշակույթի մակարդակի մասին, որն իր մեջ ներառում է նաև սուբյեկտի վարքագիծը ուղղված իրավական նորմերի պահպանությանը, այստեղից էլ ծնվում է իրավական էակի կատեգորիան, որը, ըստ էության, մեկ այլ ուսումնասիրության թեմա է. այստեղ պարզապես նշենք, որ օրենքի արդյունավետության համար պարտադիր են նշված բոլոր տարրերը՝ իրավաստեղծագործության կատարելություն, իրավակիրառման կատարելություն, իրավական մշակույթի և իրավագիտակցության հնարավորինս բարձր մակարդակ:

Վերոշարադրյալը թույլ է տալիս պատասխանել առաջ քաշված հարցադրումներին՝

- օրենքի որակը կազմող հատկանիշները սկսվում և ավարտվում են իրավաստեղծագործության շրջանակներում: Այս հատկանիշները վերաբերում են բուն օրենքին՝ դրա սոցիալական և իրավաբանական հատկանիշներին,
- օրենքի որակը կազմող հատկանիշները չեն ներառում իրավակիրառման գործընթացը. օրենքի որակը ամբողջությամբ ձևավորվում է իրավաստեղծագործության շրջանակներում, իրավակիրառման գործընթացում իրավակիրառը գործ

www.lawinstitute.am

ունի արդեն որակյալ կամ անորակ օրենքի հետ, և ոչնչով հիմնավորված չէ Վ. Լազարևի այն պնդումը, ըստ որի՝ օրենքը համարվում է որակյալ, միայն այն դեպքում, եթե կիրառվում է, քանի որ, ինչպես արդեն նշեցինք, իրավակիրառումը պայմանավորված է մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ հանգամանքներով, որոնք կախված չեն օրենքից և դրա որակից,

- իրավական կարգավորման արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն օրենքի որակով: Որակյալ օրենքը իրավական կարգավորման արդյունավետության պարտադիր պայմանն է, բայց ոչ միակը: Իրավական կարգավորման արդյունավետության համար անհրաժեշտ է նաև իրավակիրառման կատարելություն, իրավագիտակցության և իրավական մշակույթի բարձր մակարդակի առկայություն,

- քանի որ օրենքի որակը օրենքի արդյունավետության միայն մեկ պայմանը չէ, հնարավոր է որակյալ օրենքի գոյություն ոչ արդյունավետ իրավական կարգավորման պայմաններում: Տվյալ դեպքում իրավական կարգավորման արդյունավետությունը խափանվել է օրենքի արդյունավետության այլ պայմանները չպահպանելու հետևանքով:

Մասնագիտական գրականության մեջ «օրենքի որակ» և «օրենքի արդյունավետություն» եզրույթները նույնացնելը հղի է լուրջ վտանգներով: Նախ և առաջ գիտության մեջ առկա յուրաքանչյուր եզրույթ պետք է օժտված լինի բացառապես իրեն հատուկ բովանդակությամբ, կիրառվի միայն

այդ բովանդակությամբ, որպեսզի ապահովվի երևույթի ճշգրտությունը, հետևաբար նաև օբյեկտիվ իրականության մեջ ճիշտ կիրառությունը: Բացի այդ առանց առանձնացնելու «օրենքի որակ» կատեգորիան, առանց վեր հանելու վերջինիս հատուկ բովանդակությունը, պարզապես հնարավոր չէ ընդունել որակյալ օրենքներ, քանզի հենց «օրենքի որակ» կատեգորիայի միջոցով են բացահայտվում օրենքի այն ներքին հատկությունները, որոնք ահրաժեշտ և բավարար են արդյունավետ իրավական կարգավորման համար: Եվ վերջապես, «օրենքի որակ» և «օրենքի արդյունավետություն» եզրույթները նույնացնելիս ոչ արդյունավետ իրավական կարգավորման պարագայում ողջ մեղքը բարդվում է օրենսդիր մարմնի վրա՝ առանց հաշվի առնելու, որ օրենքի որակը արդյունավետ իրավական կարգավորման միայն մեկ անհրաժեշտ պայմանը չէ. իրավական կարգավորման արդյունավետությունը պայմանավորված է ինչպես օրենքի որակով, այնպես էլ՝ իրավակիրառման կանոնների պահպանմամբ, իրավագիտակցության և իրավական մշակույթի բարձր մակարդակի առկայությամբ:

¹ St'u Гегель. Энциклопедический словарь. Т.1, Наука логики. С. 216.

² St'u Введение в философию. Часть 2, М., 1990. С. 140, 142.

³ St'u Паниото Л.И. Качество социологической информации. Киев, 1986. С. 8.

⁴ St'u Андрющенко М.Н. Понятие эффективности и его философский смысл. С. 45-46.

⁵ St'u Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность. Л., 1973. С. 58.

⁶ St'u Кудрявцев В.Н., Никитинский В.И., Самошенко И.С., Глазырин В.В. Эффективность правовых норм. М., 1998. С. 36.

⁷ St'u Матузова Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. М., 1997. С. 632.

⁸ St'u Лазарев В. Общая теория государства и права. М., 2001. С. 366-367.

⁹ St'u Матузова Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. М., 1997. С. 632.

¹⁰ St'u Теория государства и права. Учебн. пособие под редакций Корельского В.М., Первалова В.Д. Екатеринбург, 1996. С. 324.

РЕЗЮМЕ

Теорико-философское содержание понятия “качество закона”

В юридической литературе и в практике понятия “качество закона” и “эффективность закона” отождествляются, в то время как эти понятия имеют разные содержания, источники, разные цели и задачи, находятся на разных плоскостях и относятся к совершенно разным сторонам категории “закон”. В рамках данной проблемы важно не только четкое разъяснение содержания вышеназванных понятий, а необходимо также выявить границы понятия “качество закона”. Анализ границ “качество закона” требует ответы на следующие вопросы: откуда начинается и где кончается процесс формирования свойств качество закона, включает ли в себя этот процесс правоприменение, возможно ли существование качественного закона при неэффективном правовом регулировании, “качество закона” исключительно несет ли ответственность за эффективное правовое регулирование, то есть за эффективность закона.

Отождествление данных понятий чревато серьезными последствиями: во первых невозможно принимать законы с высоким качеством без определения этого самого “качества”, так как внутренние свойства закона выявляются именно через эту категорию, во вторых при неэффективном правовом регулировании вся вина падает на законодателя, в то время как остальные факторы эффективности закона остаются несовершенными будучи игнорированы.

SUMMARY

Theoretical and philosophical content of the notion “quality of law”

In legal literature and in practice there is a misunderstanding about the content of the notions “quality of law” and “effectiveness of law”, they are supposed to be synonyms, whereas each of them has its own content. These terms are on different planes and have different sources. They refer to different sides of the category “law”. There is also a misunderstanding about the borders of the notion “quality of law”. The analysis of the borders of “quality of law” includes the following issues; where does the forming of the features of the quality of law begin and end from, whether that process also covers the process of legal enforcement, whether just the “quality of law” is responsible for the “effectiveness of law”, whether the existence of a law with high quality is possible in the case of ineffective legal regulation.

The identification of the discussed notions carries serious danger, as it is not possible to enact laws with high quality without understanding the content of a quality of law, as the internal features of the law can be revealed just through this notion, besides the differentiation of discussed notions is vital, as each time legal regulation fails the whole blame is being put on the legislature, while the other prerequisites of the effective legal regulation stay defective as nobody puts attention to them.